

Mindre Meddelelser.

Udforskningen af Arabien. Kort efter at min Oversigt over Syd-Arabien var trykt i Geogr. Tidsskrifts Bd. 25 S. 154, udkom i Geogr. Journal Nr. 3. Marts 1920 en interessant Beretning af den engelske Officer, J. B. Philby, om en Rejse, han havde foretaget i Maj og i Juni 1918 igennem Central-Arabien. Mr. Philby har, viser det sig, under Krigen udført udstrakte Rejser i det Indre af Arabien, en fra Ukair ved den persiske Bugt over Riad, Ruwaidha, whurma til Dschidda ved det røde Hav, en anden fra Basra dybt ind i det Indre af den arabiske Halvø. Paa en tredje har han atter besøgt Vahabitternes Hovedstad Riad og er herfra gaaet igennem Nedjeds Oaser til langt mod Syd til Vadi Davasir. Tilbagereisen gik fra Riad over Landet Kasim, Zilfi til Koveit ved den persiske Golf.

Ved Philbys Rejser er vor Kendskab til Vahabitternes Land i Indre-Arabien blevet betydelig udvidet, idet han betraadte Landstrækninger, der enten er lidet eller aldeles ikke kendt af Evropæerne.

Siden Palgrave i 1865 og Pelly i 1864 har Danskeren Barclay Raunkjær i 1912 ved Hjælp af Midler, bragt tilveje af »Det kgl. danske geografiske Selskab« og udsendt af dette besøgt disse Egne paa en hurtig Ekspedition. Senere har den engelske politiske Agent i Koveit, Capt. Shakespear, besøgt Riad.

Alt i alt fylder deres Oplysninger ikke særlig meget, og hvad Palgraves angaar, beretter Mr. Philby, at disse ikke er rigtige i Enkelthederne, hvad de første Pionerrejser jo forøvrigt vanskeligt kan være.

Mr. Philbys detaljerede Beretning er ledsaget af et geografisk Rutekort fra Riad ned til c. 20 $\frac{1}{2}$ nordl. Bredde samt af flere Specialkort over vigtigere Oaser, hvorved flere Misforståelser er bleven klaret, og nye Opdagelser indvundne.

Mr. Philby var Captajn og gjorde senere Tjeneste i Civilstaten i Indien. Ved Krigens Udbrud kom han i Tjeneste i Mesopotamien og fik herved Lejlighed til sine Undersøgelserrejser i det nærliggende Arabien.

Naar man gaar fra den persiske Golf mod Vest, passerer man over Steppe — eller Halvørkenlandet El Hasa, og først et Par Hundrede km fra Kysten støder man paa en egentlig Flyvesandørken med høje Ørkenklitter. Det er Lille Nefud-Ørkenen, der danner Forbindelsesled imellem Store Nefud-Ørkenen Nord for Hail Oasen og den vældige ukendte Sandørken Dahna i det sydligste Arabien. Ind imellem Store- og Lille Nefud og Dahna gaar en stor Landbugt, kunde man sige, der i Central-Arabien omfatter Oasegrupperne Hail og Riad mod Øst og mod Vest gaar over i Hedjas og Jemen til det røde Hav. I denne Landbugt, der for Størstedelen er ukendt, faar man Indtryk af, at der er ret rigeligt af Vand mange Steder, mange større og mindre Oaser, der vandes dels af temporære Floder og dels fra Brønde. Egentlige Ørkenklitsamlinger i større Maalestok synes der ikke at være. Det gør Indtryk af at være et som Helhed betragtet tørt og stenet Land, der er gennemfuret som Følge af det excessive Klima, som vi kender det fra alle tørre Indlandsegne i Subtroperne. Af og til er Landet af-

vekslet af lave Rygge og Vadier, der løber dels i nordøstlig, dels i sydvestlig Retning og forsvinder i Indlandet ved Fordampning efter at have vandet kortere eller længere Perlerader af Oaser.

Philbys Beretning forandrer temmelig betydeligt de tidligere Anskuelse om Landets Topografi og Geografi. Djebel Tuveik strækker sig mere i nord — sydlig Retning end i sydvest — nordøstlig. I Nedjed ligger et terrasseformet Landskab af fladt aflejrede Kalksten, og her hæver Djebel Tuveik sig op til ca. 1000 Meters Højde. Det har en Længde af c. 650 km, er flankeret af Sandørkener paa begge Ender, og gaar næsten lige i Nord—Syd. Tuveik staar stejlt ned mod Vest med en Skrænt paa c. 200 Meter. Den viser sig som en formidabel, men ingen'unde Impassabel Barrière, og fra den kommer Arterierne, hvorom Oaserne grupperer sig. Den gennembydes af en Række Vadier, der løber ud igennem snævre Slugter, og forener sig i større Flodsystemer mod Øst. De vigtigste af disse Vadier er Nisa, Ha og Birk, der forener sig med Vadi Hanifa og flyder under Navn af Vadi Sahaba mod Øst og i Syd Vadi Davasir, der synes at opstaa af 3 Kildefloder og gennembyder Tuveik ad en bred Port.

Paa Tuveiks Skraaninger udspringer desuden en Række af Vadier, der forener sig i forholdsvis faa større Aarer, hvorefter følger Ørkenhavet mod Syd, der endnu ikke er betraadt af Evropæere, men sikkert ikke byder uovervindelige Vanskeligheder.

Bopladserne i Landet ligger i Almindelighed i Fordybninger eller ved Vadierne. Her findes Brønde, og hvad der er særdeles bemærkelsesværdigt, et større Antal Søer ved Foden af det saakaldte Biyadh Plateau. Fra disse udgaar et Net af Vandingskanaler, der delvis har underjordisk Løb. Mange Steder synes Dyrkning og Kultur at have haft større Udbredelse end nu, og paa andre Steder synes der at være en Fremgang. Og f. Eks. i de c. 75 km af Hanifas Dal imellem Hovedbyen Riad og Khardsch siger den lokale Tradition, at der i gammel Tid, i Kongedømmet Jamamas Tid, skal have været en Mængde frodige Landsbyer, hvoraf nu kun findes sparsomme Ruiner. Philby mener, at disse Bosteder er bleven ødelagt ved pludselige Skybrud i Tuveik, hvorved de fremstrømmende Vandmasser har demoleret hele Kulturen. Denne er man forøvrigt i Færd med at genoplive.

Meget ofte er de mindre Oaser beboet af Agerdyrkere, der er Slaver hos de nomadiserende Beduinstammer. Disse Agerbrugere, der dyrker Jorden for Beduinerne, er noget af Neger-type.

Vahabitternes Hovedstad, Nedjeds Hovedby, er Riad. Den har 12—15,000 Indbyggere (tidligere opgaves Indb.-Antallet til 20,000). Den er omgivet af høje Lermure med Bastioner og er bygget uden Spor af Symetri midt i en stor Palmelund. I den samme Oase ligger desuden to Søsterbyer, Manfuha og Masana, og ved Vadi Hanifa, der ved Riad løber mod Syd og snart efter drejer mod Øst, ligger desuden flere mindre Bopladser.

Manfuha var en Gang en stor By, men det meste ligger nu i Ruiner, medens Masana er en Landsby af ny Dato. Byerne bestaar alle af en Hob lave Lerhuse. Riads Historie som Hovedstad for Nedjed gaar c. 100 Aar tilbage til Perioden, der fulgte efter Faldet og Ødelæggelsen af den første Vahabitter-fæstning, Daraiya. Den har kun 3 Bygninger af Interesse, nemlig Fæstningen, den store karakteristiske Vahabittermoské og Ibn Sauts Herskeren i Nedjeds Palads. Øst for Riad sænker det øde Steppe-Ørken Terræn sig jævnt fra c. 1000 Meter til Kysten ved den persiske Havbugt.

Sydøst for Riad-Distriktet ligger et andet Oasedistrikt, det saakaldte Kardsch, der vandes af Vadi Ajaimi (saaledes hedder Vadi Birk for sin Forening med Vadi Hanifa). Ved disses Sammenløb i det nordlige Kardsch ligger Oaserne Sulaimiya og Jamama. Vadi Ajaimi skildrer Författeren som den længste Flod i Central-Arabien. Den flyder ud i Khardsch-Distriktet, hvis centrale Del er frugtbar og dyrkes, en Del er øde, og Resten har haft en rig Fortid. Her ligger talrige Ruiner af Lerhuse, men ogsaa tilhugne Stenblokke, som man yanskelig finder ud af, hvem der har lavet dem. Philby mener, at de stammer fra en tidligere persisk Koloni.

Sulaimiya er et Krongods for Vahabitterherskerne. Den faar Vand til Irrigation af sine Palmer m. m. fra en Aquadukt og et Antal Brønde, c. 7½ Meter dybe. C. 6 km Øst herfor ligger den en Gang vigtige By Jamama, nu kun en ussel Landsby imellem Palmer. Flere Oaser her menes ogsaa at være bleven ødelagte af Vadi Hanifas Flod i sin Tid. Det nyopbyggede Jamama har vel c. 2000 Indbyggere. Spredt omkring i Landskabet imellem Kornmarker og store Luzerne-Marker ligger Lader og en fortlignende Bygning, der er Farm for de kongelige Heste. Philby saa 50 Heste i en lille Gaard, der passedes af tilsyneladende kun en Mand. Luzernemarkerne irrigeredes fra en underjordisk Kanal. Der ligger her et Reservoir, uamaadelig dybt, om hvilket de Indfødte siger, at det er bundløst. Det har sikkert underjordiske Tiløb, og muligvis er der en hel Række af saadanne over Arabien.

Jamama trues stærkt af de fra Øst fremtrængende Sandmasser.

Hovedbyen i Kardsch er Dilam. Den ligger i den midterste Del af Distriktet og er en betydelig By med 7—8000 Indbyggere. Den er omgivet med Mure og er Distriktets politiske og kommercielle Centrum. Her residerer den lokale Guvernør, og her har de Handlende med Kaffe, Te, Sukker, Stykgods etc. deres Lagere. Byen har et stort Fort. Langs dens østre Mur ligger Begravelsespladserne, fra hvilke Philby fik Lejlighed til at overvære en Vahabitter-Begravelse. Graven graves til en Dybde af c. 1½ Meter for Mænd og noget dybere for Kvinder. Liget lægges paa den ene Side med Ansigtet vendt mod Mekka. Ligdragten bestaar i et Sæt Klæder, alle hvide og syet saaledes, at de skjuler hele Legemet indbefattet Hænder, Fødder og Ansigt undtagen for Born, hvor Ansigtet blottes. Naar Graven er fyldt, sættes Stene op ved Hoved og Fod paa Graven, hvis det er en Mand, medens en ekstra Sten sættes over Kvinden paa Midten af Graven. Det sidste gøres, fordi man mener, at Kvinder er mere flygtige end Mænd, og derfor maa de have noget mere Vægt paa sig efter Døden for at holde deres Sjæle paa rette Sted, da de ellers vilde spøge hos deres glemsomme Husbond (Det er nok muligt, at Philby har Ret i sin Forklaring, der vel er givet ham af en Indfødt; men Hovedgrunden til at Kvinderne graves dybere ned end Mændene, og at de faar flere

Sten paa Graven er, at de paa Dommens Dag ikke skal kunne faa Lejlighed til at opstaa for Mændene. Skikken er almindelig hos de fleste Muhammedanere og stammer oprindeligt fra Arabien).

Den største Del af det sydlige Kardsch er Sandørken. Over Plateauet El Radsch Syd for denne Sandørken kom Philby til Oasedistriktet Afladsch, maaske det interessanteste Distrikt i Nedjed. Hovedbyen i de nordlige Oaser her er Laila i 525 Meters Højde. Den er et betydeligt Handelscentrum ligesom den før nævnte Dilam. Den irrigeres af stadige Vandløb, der udgaar fra et kompliceret Netværk af naturlige Vandreservoirer, dels aabne og dels underjordiske, men i forfalden Tilstand. Der findes desuden her en af Rørgræsser omgivet flad Sø 1200 × 400 Meter. Den hedder Umm al Yabal og har Vand hele Aaret Vandreservoirerne ligger i et Kalkplateau, der er overfyldt med Ruiner. Irrigationssystemet, mener Philby, er af persisk Oprindelse, og stammer enten fra Erobrere eller Kolonister.

Efter Afladsch findes et større Oasekompleks først langt mod Syd ved Nedjeds Sydgrænse. Det knytter sig til Vadi Davasir, der som tidligere nævnt ikke flyder mod Nordøst, men efter at have gennemkrydset Tuveik flyder mod Sydøst, indtil den c. 100 Km fra Sulalyl forsvinder i Sandørkenen. Byen Sulalyl laa oprindeligt langs Vadiens Kanaler, hvor der findes Ruiner af Forter og Huse, der minder om dens tidligere Størhed. Den har c. 2000 Indbyggere, mest Agerdyrkere og Handlende. Landet her mod Syd indehaves af den mægtige Stamme, Yam, der ofte er ude paa Blyndring. Den har her sine Palmelunde, store Hjorder af Kameler og Faar. Flere af Indbyggerne er halve eller hele Hedninger, endog 4 Jødefamilier holder til her, indvandret fra Sana. De sidste driver Finansoperationer og laver Metalarbejder til de Indfødte.

Nord for Vadi Davasir danner Tuveik ikke mere noget sammenhængende Plateau. Den gennemskæres af Vadier, i hvis slugtagtige Dale der hist og her findes stadige Vandsamlinger, omgivet af en yppig Vegetation.

Foran ligger et Oasekompleks, der under et kaldes Vadi. Centrum for dette er Byen Dam, der har c. 3000 Indbyggere og ved Siden af Byerne Mishrif og Sabha, med henholdsvis 2000 og 1000 Indb. Det samlede Oasekompleks har vist næppe mere end 9000 faste Beboere, hvoriblandt 2000 Negere, medens ikke mindre end c. 23,000 Mennesker, iberegnet Nomaderne, er henvist til at leve af, hvad Oasen giver. Hele Oasebefolkningen bor i Lerhytter, og ikke som mange andre Steder i Palmehytter. Der findes ingen gamle Ruiner her.

Dam og Mishrif er Markedspladser for Kaffe, Vaaben, Sukker etc. Te er saa godt som ukendt her.

Philby gik ikke sydligere end til Vadi Davasir. Tilbage-rejsen gik ad en lidt vestligere Rute tilbage til Riad. Paa denne Rute mod Nord fandt Philby mange Brønde eller Huller med godt Vand, og en vild frodig Vegetation, tillige adskillige større Oaser. Han var 50 Dage om Rejsen tilbage til Rad.

Som jeg i min Afhandling i dette Tidsskrifts 25. Bd., S. 154 >Lidt om Syd-Arabien antydede, mener ogsaa Philby, at den store sydlige arabiske Ørken Nord for Hadramaut langt fra er umulig at gennemrejse om Vinteren eller om Foraaret. Man maa dertil have en Karavane af mælkegivende Kameler med fuld Mælk. De Indfødte af Stammen Murra fortæller om Ruiner af gamle Byer, om Skulpturer af Sten, om Broncekameler og især om en Mængde Aander, der findes i den store Ørken.

Ole Olufsen.